

Svenskt Vattens yttrande angående Naturvårdsverkets skrivelse 'Hantering av schaktmassor och annat naturligt förekommande material som kan användas för anläggningsändamål' (NV-01151-21, Remiss Miljödepartementet M2022-01181)

Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdrag kring hur massor på ett mer hållbart sätt ska kunna nyttjas som en resurs sammanfattas i en ambitiös och välskriven rapport (Skrivelse med ärendenummer NV01151-21, daterad 2022-05-31). Svenskt Vatten och dess branschnätverk har deltagit i arbetet, främst via tidigt inspel före sommaren 2021 samt vid digitala informationsmöten 2021-2022.

Under september 2022 genomfördes en 'miniworkshop' initierat av Svenskt Vatten där representanter från Svenskt Vattens expertkommitté inom rörnät, kommunala VA-organisationer och kommunala avfallsbolag diskuterade Naturvårdsverkets skrivelse med de slutsatser och förslag som framförts. Resultatet av workshopen och de övergripande synpunkterna som där framkom sammanfattas i detta yttrande, med avsändare Svenskt Vatten. Yttrandet har sammanställts av Magnus Bäckström, VA-strateg Bodens kommun och medlem i Svenskt Vattens SVU-kommitté. Ytterligare information eller fortsatt dialog hänvisas till Erik Karlsson, Svenskt Vatten (erik.karlsson@svensktvatten.se).

Naturvårdsverkets skrivelse och förslag både **träffar** målet och **missar** målet (se kortfattad beskrivning i sex punkter nedan) beaktat den verklighet och de behov som VA-organisationerna ser idag.

Träffar målet (pkt 1-3) – förslag att ta vidare som har potential att ge positiv effekt:

1. Mellanlagring mer än 3 år och ökade möjligheter för lokal bearbetning

Detta omnämns bl.a. i skrivelsen kapitel 6.3.1 och kapitel 7.1.2. Detta förslag är sannolikt det som har störst kortsiktig potential. Viktigt också att ha en positiv inställning till ökad möjlighet till bearbetning och lokal hantering inom arbetsområden. Normalt är massor vid schakt av ledningar eller annan infrastruktur lämplig att använda i närområdet. Avfallsanläggningar inom kommunen kan även vara en viktig hub för att mellanlagra (ev efter enklare bearbetning) utan långa transportavstånd återföra massor till ett annat projekt, men det är svårbedömt när lagrade massor hittar sin slutanvändning. Användning inom arbetsområde och utbyte av massor mellan närliggande projekt behöver förenklas. I dagsläget bedöms massor i regel som avfall och transporteras mycket långa sträckor till en avfallsbehandling. Att mer ändamålsenligt lokalt kunna mellanlagra, bearbeta och definiera naturliga jordar mm som en resurs är en nyckelfråga.

2. Masshanteringsplan kopplat till översiktsplan och regional planering

Detta berörs bl.a. i skrivelsen kapitel 6.3.2. Masshanteringsplanen bör ha sin utgångspunkt i den kommunala mark- och vattenplaneringen samt koppling till översiktsplan, men även samlas på en utzoomad regional nivå. Målet med planen ska dels vara möjlighetsskapande för hållbara 'transaktioner' i närområdet dels ge tidiga spelregler för anmälan, tillstånd och tillsyn. Effekten som kan uppnås är att 'infrastrukturen' för masshantering blir tydlig samt att anmälningar om masshantering enligt planen blir mer effektiva, vilket leder till en bättre balans mellan tillgång och efterfrågan på kommunal och regional nivå.

3. Vägledning och effektivare tillsyn med delaktighet och ramar i tidigt skede

I skrivelsens kapitel 6.4 utpekas tillsynens utmaningar och viktiga roll. Vägledning kring masshantering, riskvärdering och rimliga krav etc är mycket efterlängtat. Det finns idag ett underskott på tydliga riktlinjer och bedömningsgrunder i ett läge där en stor del av tjänstemännen inom tillsyn, bygg, kommun och konsult är relativt nya på jobbet. Det behövs ett större kompetenslyft och bra vägledning för att veta hur man 'gör rätt' och vågar ta beslut som ger den mest hållbara masshanteringen. Detta skulle också öka chansen att alla parter har en bra dialog i tidiga skeden.

Missar målet (pkt 4-6) - förslag som behöver omarbetas, kompletteras eller strykas:

4. Avfallsdefinitionen – fokus på resurs inte avfall

Lovvärda förslag framställs i skrivelsen kapitel 6 avseende förtydligande kring icke förorenad jord och naturligt material samt produktbegreppet. Själva knäckfrågan kvarstår dock - en förflyttning från avfall till resurs måste ske på ett mer genomgripande plan. Här har skrivelsen ett alltför vagt angreppssätt som snarare landar i mer reglering och ytterligare begrepp som ska bedömas i samband med anmälningar och tillstånd. Exempel på detta är införandet av mängdgränser, begreppet inert avfall samt reglering av massor som inte är avfall. Kan man på allvar ändra fokus till att massor är en resurs som ska hanteras på korrekt sätt och hitta sin lämpliga användning istället för att fokusera på om det ska klassas som avfall eller inte etc – då kan en hållbar förflyttning ske. På längre sikt bör ett större omtag kring avfallsdefinitionen göras som resursorienterar masshanteringen. Här bör de intressanta erfarenheterna från andra länder som redovisas i kapitel 4 (exempelvis inspiration från Finland, Storbritannien och Frankrike) och en mer fullständig materialflödesanalys tas i större beaktande.

5. Materialflöden – Skaffa bättre underlag med fokus på massor som resurs

Den kartläggning av materialflöden som redovisas i skrivelsens kapitel 3.1 har stora brister. Det faktum att dokumenterade årsvolymer och mängder av massor saknas i officiell statistik är en viktig förklaring, men kan inte accepteras om nationella vägval och genomgripande förändringar ska göras (och ge avsedd effekt). Svenskt Vatten och andra aktörer ombads leverera inspel och grova antaganden om massor som uppkommer och hanteras vid olika former av samhällsbyggande. Detta gjordes före sommaren 2021, men detta tycks ej ha tagits med i redovisningen eller analysen. Som

exempel kan nämnas att allmänna VA-schakt bedöms alstra ca 20 miljoner ton massor årligen, dvs i samma storleksordning som övriga massor som anges i kapitel 3.1. Delströmmar av massor från VA-schakt kan tänkas ingå i den officiella statistiken, men bättre helhetsbild av materialflöden bör tas fram. Att gå vidare med exempelvis nya skatter som styrmedel eller ytterligare reglering av massor i lagstiftning innan materialflödena är bättre kartlagda riskerar att endast ge kostnadsökning för byggande eller ytterligare skapa ökad administration.

6. Skatt som förslag på styrmedel – högre kostnader för byggande men inga förändrade materialflöden om inte det först blir 'lättare att göra rätt'

Frågan berörs bl.a i skrivelsen kapitel 6.2.2. Skatt är sannolikt ej en drivkraft till hållbar masshantering om inte resursorienterad avfallsdefinition samt kunskap, tidigt deltagande av tillsynsmyndighet och alternativ hantering är på plats. Viktigt i detta sammanhang är att byggtreprenörer inte är drivande aktör eller den aktör som drabbas kortsiktigt, utan det är det allmänna skatte- eller taxekollektivet samt privata exploatörer som får bära ökade kostnader för avfallsskatter – om inte det finns realistiska alternativ för en mer hållbar masshantering på plats. Naturvårdsverket framställer användandet av massor för sluttäckning och annan användning inom deponiområden som en generell lågvärdig form av massanvändning med stora risker att massor där används 'utan att det fyller en funktion'. Detta är en svepande slutsats som riskerar leda fel när det på många lokala deponier, relativt nära där massorna uppkommer, finns ett stort kvarstående behov av sluttäckning eller annan användning. Masshanteringsplan som beaktar kommunens/regionens förutsättningar och som pekar ut var massor kommer finnas och var de kommer behövas som en resurs är bättre väg framåt än skatt som styrmedel.

Pär Dalhielm, VD Svenskt Vatten